

„A regény nem szól valamiről,
hanem maga a valami.” (O. G.)

ÚT A BELSŐ SZABADSÁGHOZ

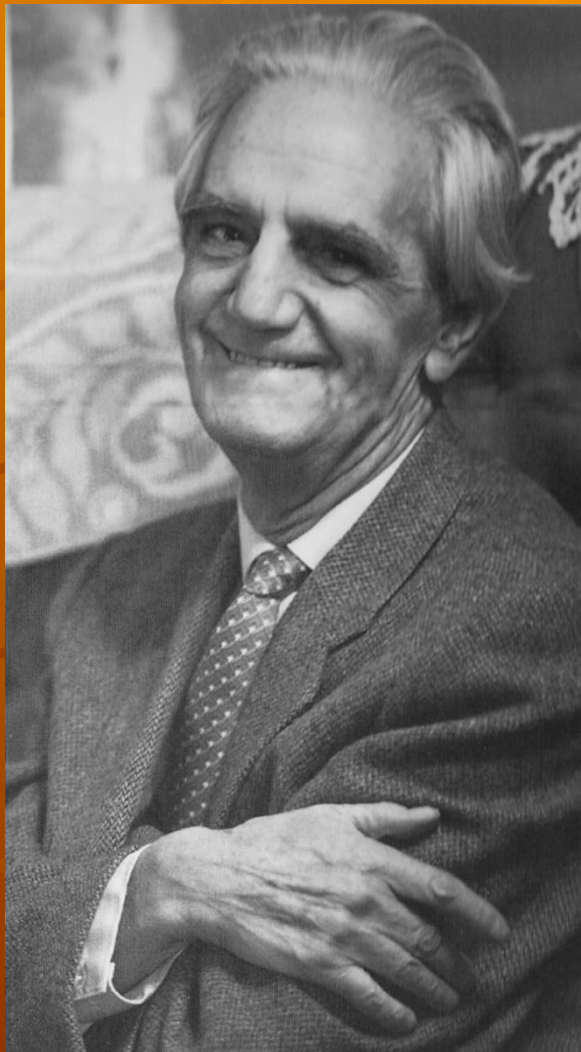
Ottlik Géza: *Iskola a határon* – világirodalmi
párhuzamokkal

Dr. Fűzfa Balázs

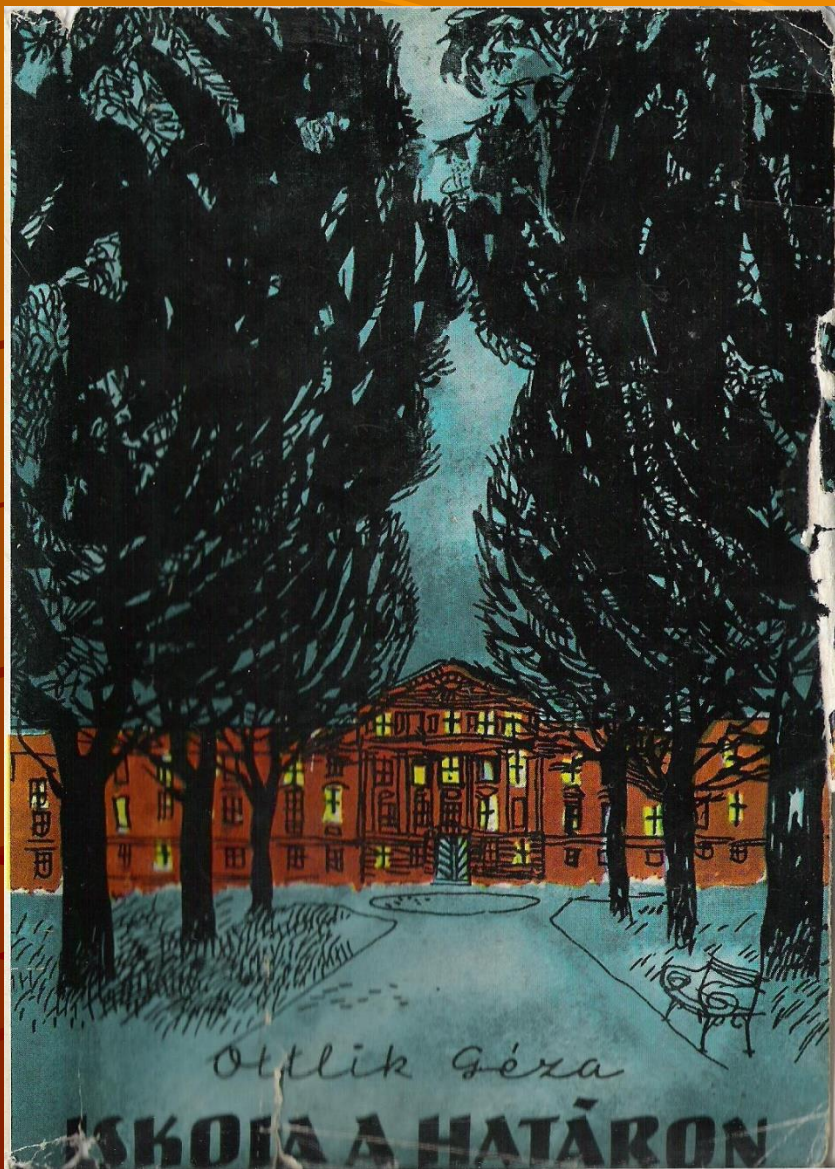
Károli Gáspár Református Egyetem, 2017. március 25.

Ottlik Géza („1923–1926”)

Kiss Teodóra: *Iskola a határon* (1997)

1.párhuzam

Új típusú
referencialitás

Az első kiadás papírborítója
(1959)

A Sgraffitós ház felirata:

„Nem azé, aki akarja,
sem azé, aki fut,
hanem a könyörülő
Istené.”

2. párhuzam

Az egyértelműségek
elbizonytalanodása

✦ „Mi, emberek nemigen látunk bele a világ, a dolgok lényegébe. Nincs betekintésünk például a szellemi alkotások valódi szerkezetébe, abba, hogy (például) a művészetekben, zenében, irodalomban igazán miről is van szó. Mégis, ha valaki bele tudja élni magát valamelyikbe, és érzi, sejti, talán a hátgerincében, hogy mi is ez a lényeg mondjuk Vörösmarty versében, akkor el tudja képzelni, még ha botfülű is máskülönben, hogy – mondjuk – Beethoven zenéjében is erről van szó: és rögtön láthatja, hogy ezt a lényegét sem idő, sem tér, sem atomháború nem pusztíthatja el, olyasféleképpen, ahogy a derékszögű háromszögre vonatkozó tételeket vagy a hiperbola egyenleteit sem.”

(A másik Magyarország)

Vö.: Čapek: *Archimédész halála*

**3. párhuzam:
A belső lényeg előtérbe kerülése**

4. párhuzam: A személyiség varázsa, világreflexiója és szellemi eleganciája („Mindannyian Ottlik zakójából bújtunk ki” – O. G. tweedzakója és bridzskészlete)

„Ady”-val
szólva:

„Én nem
Mindennek,
hanem
bűvésznék
jöttem...”

Az Ottlik-életmű egyik
kulcsmotívuma:
az „ablak”

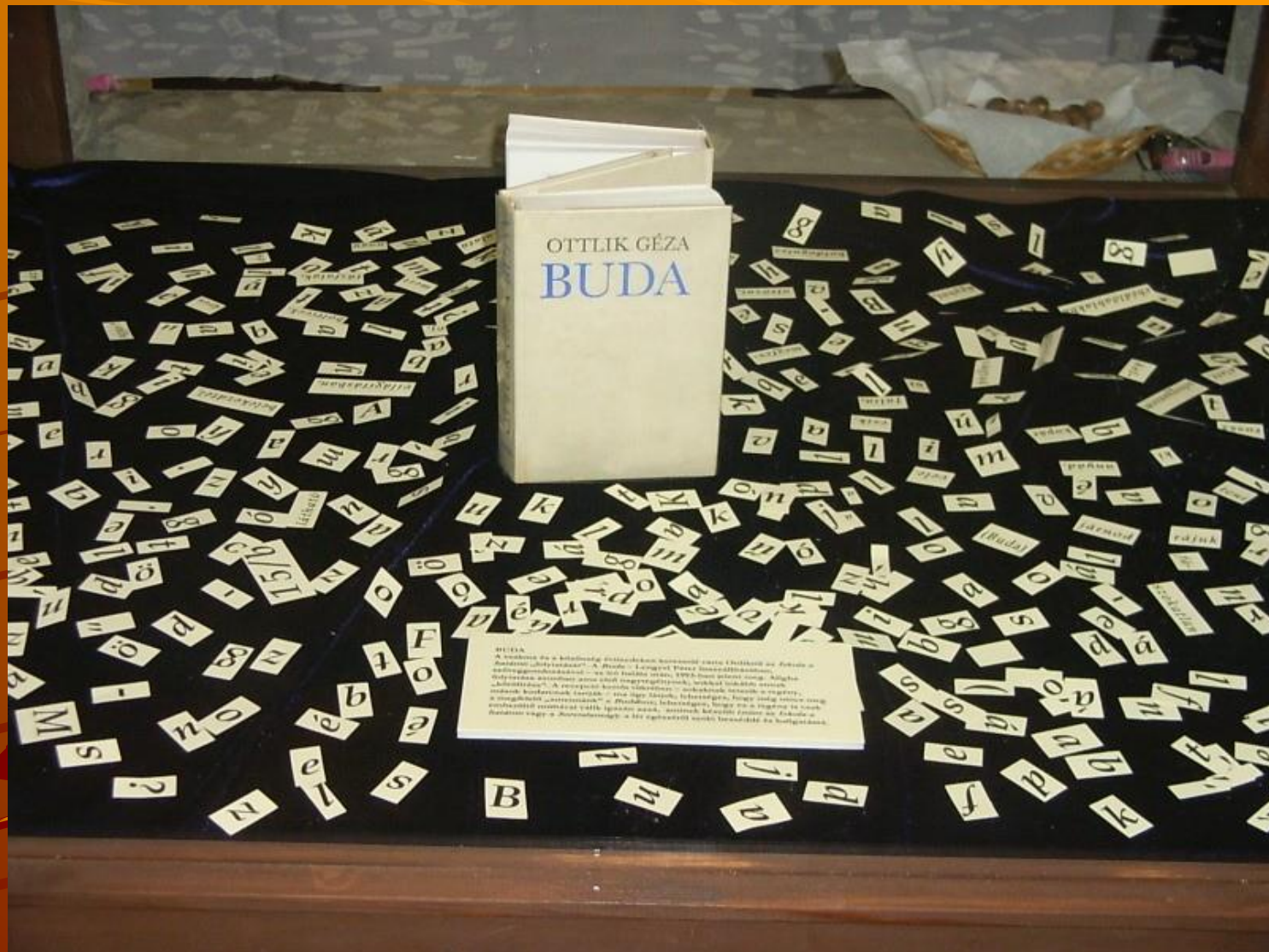
5. párhuzam:

Átjárhatóság,
kölcsonös
bennefoglaltság,
relativizáltság,
erőteljes vizualitás
a szövegekben

6. párhuzam:

„Szövegáradás”

7. párhuzam: „Esik szét” (a világ, az ember)

8. párhuzam: A sokszínűség (polifónia) szimbóluma: a „Trieszti Öböl” — a rejtett harmóniák megtalálhatók

a szöveg
mögött

A MODERNSÉG SZAKASZAI AZ IRODALOMBAN

- ◆ klasszikus modernség (1857—1906)
- ◆ avantgárd modernség (1906—1930)
- ◆ késő vagy utómodernség (1930—1960)
- ◆ posztmodernség (1960-tól)

A modern ember világa

Képes-e az irodalmi mű a modern ember létezésének bonyolult rétegzettségét érzékeltetni tudó poétikai formát találni? (1920 körül)

- **Musil:** *Törless iskolaévei, A tulajdonságok nélküli ember*
 - **Joyce:** *Ulysses, Ifjúkori önarckép*
 - **Rilke:** *Duinói elégiák*
 - **Ottlik:** *Iskola a határon*
- Kafka, Krleža, Čapek, Hašek

9. párhuzam: A szövegek jellemzői

- ◆ **Az élményvilág** belsővé válik („Csak az érzés...”),
- ◆ **az emberi lét egészének** átszimbolizálása,
- ◆ **az emberré (felnőtté) válás** tematizálása (anti-fejlődésregények?),
- ◆ **bezártság, behatároltság** – különös tér- és időszerkezetek (kronotoposz – Bahtyin),
- ◆ **erőteljes nyelviség** (hallgatás – megszólalás).

10. párhuzam:

POÉTIKAI KÖVETKEZMÉNYEK

- ✦ A nyelv(i konstrukció) maga az üzenet.
- ✦ A világ hierarchizáltságával szemben a nyelvi megjelenítésben a mellérendelő szerkezetek kerülnek előtérbe → posztmodernség.
- ✦ A poétikai polifónia meghatározza a kompozíciót, az idő- és térszerkezetet.
- ✦ Több nézőpont megjelenése (pl. *Iskola*: Bébé, Medve, Szeredy)
- ✦ Emelkedettség és köznapiság szintézise a nyelvben és a poétikában

Egy irodalmi régió körvonalai

Hipotézis:

ITT KEZDŐDÖTT A KÉSŐ MODERNSÉG...

DUINÓ (Rilke) — TRIESZT (Joyce,
Ottlik) — SZOMBATHELY (Joyce) —
KŐSZEG (Ottlik) — BÉCS (Musil)

————→ PRÁGA — Kafka, Čapek, Hašek...

LEHETSÉGES TEMATIKUS KUTATÁSOK ÉS UTAZÁSOK

- ✦ „A katonaiskola mint kronotoposz és mint irodalmi emlékhely” (Morva-Fehértemplom—Kismarton—Kőszeg stb.)
- ✦ „Az eltűnt idő nyomában”: Duinó—Trieszt—Szombathely—Kőszeg—Bécs—(Pozsony—Prága)
- ✦ „A Borostyánkőút és az irodalom” (Joyce, Musil, Kafka, Čapek, Hašek, Hrabal, Ottlik)

11. párhuzam:

A Borostyánkőút, mely
minden történelmi korban
újrateremti önmagát...

"(...) semmi áron nem adnám oda
gyerekkoromat egy boldog
gyerekkorért; ... nem szeretném, ha
csupa-csupa boldog gyerek nőne fel
ezentúl, olyanok, akik meg sem
érthetnék az én gyerekkoromnak,
vagy egyáltalán, emberi életünknek
a szomorúságtól gyakran
elválaszthatatlan szépségét."

(O. G.: *Próza*)

12. párhuzam

„...mégis minden
csodálatosan jól van,
ahogy van.”

(O. G.: *Iskola a határon*)

